

B A L K O N

Ima puteva koji su skoro neizmerljivo dugi a mi ih prelazimo brzo i lako; ima puteva koji su daleki često koliko samo pogled naš može da ih obuhvati a prolazimo ih teško i sporo ili ih nikada ne pređemo. A dogodi se ponekad po nekom nerazumljivom zakonu ili slučaju da ih pređemo iznenada iako smo se već godinama i danima mučili a nismo mogli da ih prevalimo.

U mojoj zgradi ljudi nisu bučni i komunikativni. Porodice se mnogo ne mešaju. Neke su, kao moja, potpuno povučene iza svojih vrata. Oduvek pritisnuti strahom da neko o nama ružnu brigu vodi, da će nas progoniti zbog ko zna čega (a u stvari već sam vrlo rano znao zbog čega), bili smo otcepljeni od ljudi, mada su nas od njih delili samo zidovi. Svako je od nas obavljao svoj posao, bio dovoljan sebi i porodici, na stepeništu samo prolaznik. . .

Neke od tih ljudi svakodnevno sam sretao na stepeništu, otkrivao po detaljima njihove navike i karaktere a ipak smo ostajali, i ja i oni, hladno oprezni, uzdržani. Devojku — crnu, sa jednog sprata niže — sretao sam često, nekad i dva puta dnevno, na spratu ispod našega, ili je gledao sa našeg balkona kako se na svom savija oko cveća. I slušao sam satima kako svira na klaviru. Jednolično, za moje neprefinjeno uho monotono, kao da nikad neće prestati.

U jedno podne, kada sam se vratio iz bolnice, majka mi reče još sa vrata da se sa našeg balkona odlomio komad gipsanog ukrasa i pao na balkon ispod našega. I da je čitav jedan deo još u opasnosti da se sruši.

Treba otići dole i izviniti se.

I pogledati kako da se opravi, jer je to, izgleda, lakše vidljivo sa donjeg sprata.

Izvinjavao sam se na vratima donjeg sprata. Tiha profesorka ih je bila otvorila. Poznajući dobro raspored svih prostorija, kretao sam se po njima kao po sopstvenom stanu u koji se vraćam sa puta, u kome su zaboravljeni detalji i senke na zidu (a baš nas ti detalji iznenade i uzbuđuju kad ih ponovo vidimo). Sva su im vrata škripala

(naša nisu). Njihov je balkon izgledao mnogo manji i zatvoreniji. Valjda zbog mnogobrojnih saksija i sanduka sa cvećem. Idući prema balkonu prošao sam tiho sa profesorkom kroz sobu u kojoj je devojka, okrenuta nam leđima, svirala. Namerno sam ostavio otvorena vrata i bio bučan na balkonu da bih je uznemirio. Čula nas je. Klavir je prestao da zvoni. Profesorka nas je upoznala na ponovnom prolasku kroz devojčinu sobu a ja sam se izvinjavao, uz teatralne naklone, što ću morati, sigurno, još nekoliko puta da prolazim ovuda.

»Ja sam Samuel, lekar, iz stana koji je nad vašim. . .«

». . . A ja Mirijam«, nadoveza se njen alt na moju zvaničnu malo prenaplašenu rečenicu.

»Ona studira muziku. . . kao dete je volimo. Nema nikoga. . .« ispričala je stara.

Nehotice sam celo popodne mislio o njima. Mučilo me je da iskopam iz mog trenutnog raspoloženja sećanje na prirodu osećanja koje je trajalo dok sam bio kod njih. Setio sam se i svoje želje, koja se javila kad sam se vraćao sa balkona i prilazio devojci (njeno je ime starica u tom trenutku izgovorila), da ih iznenadim. I zbunim. Neću biti običan i konvencionalno uzdržan. Reći ću im nešto što će me odmah pokazati pred njima onakvim kakav sam. Omaklo mi se da sam prve reči izgovorio malo nadmeno i poneo se za jedan delić sekunde nekom svojom nadmoćnošću, pa sam istim tonom rekao do kraja rečenicu. I ono da sam lekar, zbog čega mi je kasnije bilo naročito krivo.

Nepoznati ljudi se uzdržavaju, teško i sporo odaju deo po deo sebe. A mi smo hteli da odjednom pređemo onaj put, nekoliko godina dug, i razgrnemo jedni druge.

Poslednjeg puta, kad je balkon bio već opravljen, a ja došao da molim za izvinjenje (zbog uznemiravanja a, verovatno, i da vidim Mirijam), devojka je bila sama. Dugo smo razgovarali. I svako je ispričao svoju ratnu priču. Mi, Jevreji, imamo, svako za sobom, po jedan roman o svom životu, po jedno ratno spasenje i izbavljenje koje je svakom od nas, svakom preživlom, značilo prelom u životu, ponovo rođenje. Njena je priča bila bolnija. Moja — suva i realna, čak malo obična; njena gorka i tužna, puna mašte i maglovite zbilje, više senzualan bol iz prošlosti jedne šestogodišnje devojčice, više rana kao osećanje no kao stvarnost. . . Postala mi je bliža, zanimljiva, i osetio sam ogromnu želju da je otkrijem i saznam svu. Činilo mi se da boluje od svoje prošlosti, možda i od života. I moja porodica, tako smo svi preživeli rat i bili prilično daleko od najtežih poraza koje su naši najbliži preživeli, nosila je nešto razbijeno, raspuklo u sebi. U duši ove devojke bilo je sve bolnije i dublje.

Trajala je jesen.

Klavir se po celo popodne čuo iz sobe ispod moje.

»Dole su te — kod penzionera (tako smo u krugu moje porodice zvali susede sa donjeg balkona) pozvali. Neko je bolestan.

Obećala sam da ću te poslati čim stigneš«. Majka moja, dobra srca, sažaljiva kao uvek, obećala je moju pažnju unapred.

»Mirijam ima visoku temperaturu, u bunilu je skoro stalno od sinoć«, ljubazno, poluosmehnuto lice profesorke me je tim rečima dočekalo na vratima. Osetio sam mali strah pred bolesnicom — kao na ispitima — poznato osećanje straha da ne pogrešim dijagnozu. Soba bolesnička, dosadno i upadljivo bela. Lekar podsmešljivog izraza lica. Dve sestre. Nekoliko studenata, mojih kolega. Tišina nad bolesnikom među nama.

»Kolega, zaboga! pacijent bi do sada tri puta umro kada biste ga vi tako lečili.«

Okrenulo mi se sve. U magli sam video jednu koleginicu, koja mi se dopadala, kako, prikrivajući smeh, šapuće nešto, verovatno na račun moje greške, drugarici do sebe...

Hteo sam da nešto kažem. Da se opravdam. Nije bilo reči.

»Ali nije to ništa. Znam ja da vi znate... prošli ste ovoga puta.«

»Je li jako opasno?« vratio me je u stvarnost glas profesorke.

Nije bilo ništa ozbiljno. Ali ja sam dolazio svakoga dana po 2—3 puta da bih duže bio sa Mirijam. Bili smo vrlo slični. Po svemu što smo od života želeli i po svemu što smo od njega dobijali. Ona, doduše, nežnija, senzibilnija, sa puno mašte; ja mladalački slobodan, dovoljno snažan da ne podlegnem potpunom razočaranju u život i iluzije, nešto opterećen. Oboje smo život osećali kao tesnu ljušturu, kao nešto što je drugačije od naših stvarnih želja.

Želela bih da budem leptir. Da imam od nežnih žutih malja majušno telo i prozirna krila.

Žuto — to je boja površnih ljudi.

Šta mogu. Podseća na sunce. Sletala bih na tvoj balkon dva puta u dan. U rano jutro (tek kada svane i kad je vazduh potpuno providan i čist) i pred mrak. Kad se dan pretvara u maglu.

Voleo sam što je romantična, što je uvek od života htela da pravi sliku. U tim trenucima bila mi je najbliža. Čim bi se to na bilo koji način prekinulo, uvlačila bi se u sebe i bila ćutljiva ili nekako ironično glasna i zvanična, što me je uznemiravalo i ljutilo. I bolelo što nije uvek onako topla i draga kao kad mašta o leptiru.

Tu priču o leptiru pričala mi je često u toku zime. Jedva čeka da dođe proleće. Onda će se pretvoriti u leptira i dolaziće mi onako kako je još prvi put rekla. Tako će živeti šest dana. Posle, ako i umre. Nije važno. Važno je pronaći ono što je najlepše i najveće... Nisam prihvatao njenu teoriju života. Želeo sam i ja, onako kao ona, jedan viši oblik života, vanzemaljsku čistotu i ekstazu, ali sam znao i za gorčinu pomirenja sa realnošću i slast u običnosti pomirenja... Ipak, čekao sam proleće da vidim Mirijam kako će uspeti u traženju zenita, kako će ga naći.

To što smo Jevreji doprinelo je mnogo našem zbližavanju. Često se ponavljala i njena priča o detinjstvu. Priča o jevrejskom

detetu koje je doživelo tragičnu sudbinu tolikih sličnih porodica, o domovima i smirenju u profesorovoj kući... Upoznajući je i analizirajući je, našao sam u njoj mnogo tragova te prošlosti i za sve što je ona činila, možda isforsirano sa moje strane, tražio koren u toj proživljenoj, njoj čak nejasnoj strahoti i usamljenju... Zato sam opraštao sve što je išlo u raskorak sa mojim pojmovima o svetu i zakonitostima njegovim. I da bih to zakopao što dublje u nju, podsticao sam njenu drugu fantastičnu priču. O leptiru.

Otapali su se snegovi. Prvo toplo sunce izronilo...

I prve zelene trave u parkovima.

Insekti su oživljavali.

Jedne subote Mirijam nije došla na ugao naše ulice, gde sam je obično čekao. Ni sledećih nekoliko dana je nije bilo. Majka kaže da se klavir uopšte ne čuje preko dana. Nijednom se niko nije pomolio na donjem balkonu. Pričinjava mi se, kad prolazim pored njihovih vrata, da je na ručici prašina...

»Jutros sam prvi put od ove godine videla leptira«, reče majka ulazeći u sobu pred kraj sledeće nedelje. »Jutros rano kod nas na balkonu«. Gde je, da li je odleteo? Ona se nije sećala.

Mirijam. Doveče na balkonu... Jutros... Lud sam...

Smestio sam se, pun straha, u ugao balkona. I čekao sumrak. Svaki je minut trajao sat i činilo mi se da ih ne mogu preživeti. Počinjao sam da se uznemiravam. Nebo se na zapadu bojilo crnim. Plamen se ugasio. Samo je još ponegde na nebu iznad moje glave tinjalo. Crnilo se povećavalo, raslo prema središtu polulopte nad gradom. Bolele me oči od crvena svetla. Drveće i krovovi, koliko sam ih sa balkona video, počeli su se rasipati i ja osetih duboku žalost. Tada čuh neki lepet krila. Peo se prema balkonu. Jedno malo oko zasvetli i zaustavi se na listu bokora sa crvenim cvetom. Jasno sam video: žuti leptir, nežnog plišanog tela. Sanjam. Inače, otkud bih video ovako crno nebo. Malopre je odzvonilo šest. Znači nisam zdrav. Rano je za ovako crno nebo. I taj neobjašnjivi strah. Ne, budan sam. Siguran sam da je ovo leptir. Ako pružim ruku i dodirnem ga prstom, osetiću da mu podrhtavaju krila. Polako ću sa zadnje strane. Inače može odleteti...

Nemoj pružati ruku. Ne možeš me dotaći. Od vazduha sam. Jesi li se setio ko je? Da te ne mučim — Mirijam. Ne iznenađuj se! Zar ti nisam o ovome cele zime pričala?

Mirijam... ja sam lud.

Nisi lud. Pretvorila sam se u leptira. Teško ti je da shvatiš. Mislila sam da ćeš lakše razumeti. Ne boj me se. Doći ću sutra opet. Večeras mogu samo jedan minut da živim.

Ne znam da li sam spavao ili nisam do sutradan ujutru. Kad god bih se razbudio, video bih da je odmaklo vreme ali nisam umeo da objasnim sebi kako. Sa svitanjem sam se potpuno rasanio i poleteo na balkon. Oštar vazduh mi je stezao mišiće koji nisu

bili pokriveni odećom. Osećam da mi je telo normalno, puno pod ogrtačem, a da su se delovi van njega smežurali, skupili, došli kao dečiji. . .

»Dobro jutro. Jesi li spavao? Ja sam svu noć letela. Išla sam mnogo kilometara van ovog grada. Letela sam dugo, dugo. I bilo mi je tako lepo. Nigde nisam susrela nikoga. Osim nekoliko ovakvih leptira kao što sam ja. Svaki je bio drugačije boje. I nijedan me nije pitao kud sam krenula. I nijedan se atom na ovom svetu nije bunio što sam baš na njega stala da se odmorim. . . Oko ponoći sam krenula visoko, visoko u nebo. Iza najviših, najzama-gljenijih oblaka osećam da postoji nešto neizmerno lepo. Ali sam znala, ako pođem tamo, da neću stići da u ovaj minut budem ponovo ovde. . . Tako sam se vratila. Umorna sam. . . Svet je tako lep noću. . . Više me se ne bojiš. . . Tvoja Mirijam. . . vidiš, pre sam ti govorila. . . Doviđenja. . . Večeras ću opet živeti dva minuta«.

Odletela je. Tad shvatih da je sunce na istoku potpuno izronilo. I da je ona lelujala na njegovim mladim zracima dok se rađalo. . .

Opet je došao dugi dan mučenja. Nikako nisam mogao, i pored svih napora, da odelim minute u kojima sam potpuno svestan i zdrav od onih u kojima mi se činilo da tonem u neke mutne ambise. Možda sam već umro, pomišljao sam, pa se sad duša prevrće i ne može da se smiri zbog raznih grehova (padala mi je čak na pamet i moja baba sa svojom prostom filozofijom). Zatim sam opet radio svoj posao. Svi pacijenti toga dana izgledali su mi potpuno beznadežni i svi su iz moje sobe izlazili preplašenih pogleda, leđima uzmičući prema vratima sa iskrenom željom da ih se što pre domognu.

Uveče i sutradan ujutru, i sutradan uveče, sedeo sam na balkonu. Leptir je sletao na isto mesto. Mirijam, koju sam jedino čuo i čas verovao da je gledam smanjenu u malu, žutu leptiricu, čas opominjao sebe i drhtao od straha da ludim, pričala je svoju priču. (Svako dana je trajala jedan minut duže.) O letovima u prostore, nadletanju gradova i nekih neobičnih predela, o viđenju čudnih, primamljivih stvari. . . I do kostiju me je bolelo (kad se zanesem i zaboravim obične odnose i stanja) što i ja to ne mogu. I uvek taj njen svršetak o tome kako je svoj pravi, najvažniji let morala prekinuti da bi ovamo stigla, kako ga nikako nije mogla ostvariti. . .

Iako donekle otcepljenom od života i izbačenom iz njegovog normalnog koloseka, meni je postajalo, kako su dani odmicali, sve to, u granicama određenih relacija, obično. Manje me je mučilo i uznemiravalo ili ja više nisam bio sposoban ni voljan da sebe prešlišavam i stabilizujem. . . Čak sam bez previše uzbuđenja sačekao šesti dan. Ujutru je priča male, žute Mirijam bila dugačka. Žurila se da mi ispriča što više i da mi se izjada kako je opet ono najlepše morala da prekine da bi u rano jutro stigla ovamo. Otišla je

hitro, kao vetrom odnešena na svoj poslednji let... Pred mrak je došla na balkon umornija i sitnija no ijednom do tada. Njeno telo je postalo oveća mrlja na listu a prvih dana sveže žuta krila sad su podrhtavala. Prozirna, skoro bez praha. Opet sam osećao neizmeran bol. Znao sam da se danas najviše upinjala da odleti tamo gde je uvek htela i da nije stigla... Pričala je malo, umorno, isprekidano. I jedva čujno rekla na kraju da nije otišla dalje nego ranijih dana jer je žurila na balkon.

Ćutali smo. Verovatno je prošlo punih šest minuta a onda je bez zamaha, bez pokreta skliznula sa lista, okrzнула ivicu balkona i propala. Ispružio sam vrat i uspeo da vidim 2—3 zrna žutog praha na ivici balkona...

Dugo nisam hteo da ustanem. Mnoge stvari su mi u ovom ćutanju postajale jasne. Bilo da to shvatam u svesti ili u ludilu, saznajem koliko je istinita priča o prekinutom letu i nedostignutoj visini... A kad se već smrklo, sišao sam na ulicu. Na pločniku, ispod našeg balkona, osvetljenom krugom ulične svetiljke, sitni crni insekti obletali su oko jednog većeg, zgaženog. Sagnuo sam se da vidim, da pronađem moju leptiricu sa balkona. Videli su se, mada umrljani, žuti tragovi.

Lagano se vraćam uz stepenice. Šta je to sa mnom bilo? Mogu li da budem siguran da sam svestan i zdrav? Stepjenik siv, pa crn. Udaram u bočne strane. Psujem. Svestan sam bola u prstima. Jedna vrata se otvoriše.

Doktore...

Stare profesorke silueta. Zeleni pōd. I komad belog nameštaja.

»Oprostite, da li možete doći? Mirijam je u groznici... Šest dana nije bila tu... Jedva se dovukla do kreveta... Vi, Samuele, sigurno možete pomoći...«